

Hizkuntzaren alderdi batzu

Deia, 1977-11-03.

Euskararen liburu zuria irten berria da; joan den larunbatean izan zen aurkezpena. Durangarrak urtero xuxen eta dotore eratzen duten liburuaren jai handi hontan, aurkezte hau izan zen hasiera eman zuena.

Eta liburuak merezi du.

Euskarazkoa eta erdarazkoa, biak, ziren plazaratzekoak, baina euskaraz irarria egun batzu atzeratu da; hala ere, laster izango da euskal irakurleen eskuetan.

Hemen, interesgarri den zerbait aurreratu nahi nuke.

Hamasei espezialistek idatzia izan da; bakoitzak bere arloa jorratu du, noski; hemen, eta aurrerapen bat bezala, hara liburuak dituen bost zatietatik baten, lehenengoaren, muina.

LEHEN ZATI hontan, sarrena teoriko bat egiten da hizkuntzari buruz, beronen alderdi *linguistiko*, *antropologiko* eta *politikoak* hartuz.

Hizkuntza, gizarteko elkar komunikabide sistema miresgarri bat da. Baina arazoa, ordea, hau da: munduan komunikaziorako 2.500dik gora hizkuntza sailkatu direla; eta, batzutan, hoietako batzu besteak menderatzeko borrokan hasten direnean, komunikazio-bide ordez, konflikto-bide gertatzen direla.

Euskarak zailtasun berezi bat du berekin ahaiderik ez izatea, ezta pobre bat ere. Malmberg hizkuntzalariak 2500 hizkuntza hoiekin egin duen talde nagusiak 20 dira: ba, 20 hizkuntz-famili hoietatik bat, bakar bat, EUSKARA da. Honetaz gainera, euskaraz hitzegiten dugunak gutxi gara. Beste bat: babes lezaken Estaturik ez du. Gehiago oraindik: bi Estaturen artean zatiturik dago; eta historian zehar biek ahalegindu dira zapaltzen, ia akabatzen duten.

Modu hontan, aspaldidanik behar luke hila egon; baina ez, bizi da oraindik! Bizi nahi izatearen kasu berezia.

Hemen ez du gure elitismoak jokorik izan; ez gara honela.

Guk honela, gure gogoz, nahi izan dugulako, gizonaren historiaren frutu bat baizik. Gutxi gora-behera Kristoren aurretiko 600 urterarte Europan hitzegiten ziren hizkuntza pre-indoeuoparretatik gelditu den bakarra da. Eta bistan da: euskaldunok ezin dugu orain, etorkizunaren ate-atean, inola etsi, ezin gara errenditu. Gure lur hontan gutxienez 6.000 urtean iraun duen hizkuntza, eta oraindik gure herriaren ahoan eta gogoan hain biziki dagoen gure hizkuntza ezin dugu orain galdu.

Hemen dugu, beraz euskararen iraupenaren problema.

Ba da hizkuntzaren balio adierazgarri hori dudan ipintzen duenik.

Hizkuntza, gizakiaren pentsa ahalmenaren iturrian dago; probatu du zientziak, gizona ez dela hitzaren laguntzarik gabe pentsatzeko gauza. Humboldt-ek dionez: gizona, hizkuntza dela merio da *gizon*; eta esan diteke, gainera hizkuntzak diren hainbat

ikusmolde direla mundu hontan. Hizkuntza, bestalde, kulturaren ibilgailu eta bilgailu naturala da, eta *gizartea* halako baldin bada, hizkuntzagatik da.

Zaila da premisa honi arrazoirik ukatzea: batez ere, nork bere hizkuntza baldin badauka buruan, ez hauzokoarena.

Baina, hain oinarrizko den hizkuntza hau *ez da batetik bestera biologiaz, pasatzen, gorputz azalaren kolorea edo aurpegi ezaugarriak edo izakera bezala, gizartebidez heredatzen du, sozialki*. Datu hau erro-errokoa gure problema aditu nahi duinak. Gure zirkunstantzia kultural eta politiko guzti honi, egintza honi, lotua dago: hizkuntza batek, bizirik iraungo badu, irekiak behar ditu erakundeturiko bide sozialak: eskola. Unibertsitatea, administrazioa eta gizarte komunikabideak.

Eta bide hoiek bistan da, politikoak direla.

Jakina, kontu handiarekin izkutatu ohi da izaera politiko eta asimilatzaile hau. Baina zientziak ez diete hoiei, asimilitzaile eta kolonialista hoiei argudiorik emango: zientziako argudioak *hau dute salatzen* soil-soilik: bere helburu, *extra-linguistikoa, imperialista, hizkuntz-herri batek duen indar demografiko edo harmatuaren menperapen bat dela*.

Ezin garbiago dator puntu hau liburuaren lehen zati hontan.